

הסכמה

הסכמת הרב הגאון הגדול המפורסם בתורתו וצדקתו וכו' כ"ש מהור"ר שלמה הכהן שליט"א, מו"ץ דווילנא יצ"ו

הנה מה מאד ראוי לנו לאחזוקי טיבותא רבתי לכבוד הרב החריף ובקי החכם ושלם ביראת ה' מהור"ר יונה דוב בלומבערג נ"י מק"ק דווינסק יצ"ו, שהגם שמוטל עליו עול הפרנסה לעסוק במסחר כדי לפרנס נפשו ונפש ביתו המוטלים עליו, מ"מ הקדיש עתותיו לה' לעסוק בתורה בלמוד הש"ס והפוסקים, וביחוד לקח עול המשרה על שכמו לעיין ולפקח ולברר להלכה ברורה בענין מצוה אחת החביבה מאד, והיא מצות ישיבת ארץ ישראל אם נוהגת בזמן הזה גם כן כדעת הרמב"ן בספר המצות בנוספות להרמב"ן מצוה ד', או כדעת החולקים. וטרח ויגע בענין הזה הרבה מאד בכל מאמרי חז"ל המדברים בענין מצוה זו בש"ס בבלי וירושלמי ותוספתא ומדרשים. והנה נתקיים בו יגעתו ומצאתי תאמין, וזיכהו ה' לחבר חיבור יקר חמוד ונחמד מאד, וקראו בשם קונטרס מצות ישיבת ארץ ישראל והוא חיבור רב הכמות ורב האיכות, כי בו ביאר בכמה ראיות ברורות מבבלי וירושלמי וספרי ותוספתא ומדרשי חז"ל לחזק דעת הרמב"ן ז"ל דישיבת ארץ ישראל היא מצוה דאורייתא גם בזמן הזה, וכל ראיותיו בכמה מקומות הם ראיות ברורות ונכוחים וישרים למוצאי דעת, אשרי שלו ככה ומה' ישא ברכה. והנה הגם שבאיזה מקומות יש לי להעיר על דבריו, מ"מ כיון שבעיקר הדין בוודאי כוון כהלכה כי מצות ישיבת ארץ ישראל נוהגת גם בזמן הזה והיא מצוה חביבה מאד, ובפרט כי מגאוני זמנינו נ"י נתנו הסכמתם עליו והפליגו הרבה בשבח חיבורו, גם אנכי באתי לאצטרופי בהדייהו כי ראוי הוא לאדפוסי אדרא, וחפץ ה' בידו יצליח להוציא חיבורו הנ"ל לאור הדפוס ולהפיצו על פני תבל, וראוי לקבל ממנו ספרו בסבר פנים יפות, וגם אנכי אקח את חיבורו בלנ"ד כשיצא מבית הדפוס ברשיון הצענזור במחיר אשר יושת עליו.

כ"ד הכותב וחותם ביום ג' כ"א אדר שנת תרנ"ח לפ"ק,
נאום שלמה הכהן מו"ץ דפ"ק ווילנא.

מכתבי תהלה

מכב' הרה"ג המפורסם וכו' מרנא רבי שמואל מוהליבר שליט"א,
אב"ד דק"ק ביאליסטוקא

בעזה"י אור ליום ב' טוב מרחשון התרנ"ג

כבוד האי גברא רבה ויקירא, חריף ובקי בפלפולא של תורה, חיבת ציון להעירה,
מהו' יונה דוב נ"י, רב שלום וברכה.

קונטרסו הנכבד בצירוף מכתבו קבלתי, גם עיינתי באיזה מאמרים בקונטרסו,
ובאחרית שבוע העבר צויתי לשלחו בחזרה, והנה אנכי זה זמן אשר גדרתי בעדי שלא
ליתן הסכמה על שום חיבור, יען כי אין הפנאי מספיק לי לעיין במ, אמנם בשביל חיבת
ואהבת ישוב אה"ק, לקחתי לי מעט זמן היקר אצלי מאד, ועיינתי בדבריו ומצאתים
ישרים ונכוחים קולעים אל מטרת האמת, להגדיל מצות ישוב הארץ אף בזמן הזה,
וכבר הסכימו על זה רוב גאוני זמננו, על כן איפוא בכל חשק לבבי הנני מסכים
שידפיס את קונטרסו הנחמד, והי"ת יזכנו כולנו לקיים המצוה הגדולה הזאת השקולה
כנגד כל המצות.

ידידו הדו"ש שמואל בהרב מוהרי"ל מאהיליווער

א מגדולי הרבנים בליטא, פעל רבות ליישוב הארץ ובניינה ע"י אנשי תורה ואמונה, ממנהיגי "חובבי ציון"
ומהתומכים במהלכים הציוניים (העורך).

מכתב מכב' הרה"ג המפורסם וכו' מרנא רבי חיים ברלין שליט"א, מקודם אב"ד במוסקבה ואח"כ ר"מ ואב"ד בוולוז'נין

בעזה"י, לבי לחוקקי ישראל, המשדדים עמקים בכל מקצועות שבתורה, להשיב מלחמה שערה, ולהעמיד על פסק ההלכה כשורה, ומה רחב לבבי לקראת פעולת עבודת הקודש, אשר העמיס עליו זה האיש הנפלא, רב פעלים ועושה פלא, חריף ובקי, וידי אמונה, בחכמה ובתבונה, הרה"ג מהור"ר יונה דוב בלומבערג מדווינסק. הוא הגבר שגם בהיותו עמוס במסחרו לכלכל טרף אנשי ביתו, לא הניח ידו, מלעשות גם לנפשו, וביחוד השקיע רוב עיונו, לבאר כל פרטי דיני מצות ישוב ארץ ישראל, לדעת רבותינו הראשונים עמודי עולם הרמב"ם והרמב"ן נ"ע. וכל דבריו בזה קרובים למרכז האמת, ובכמה וכמה ענינים, קלע אל השערה, והגיע עד ההלכה הברורה, המקום היא בעזרו, וכשמש בגבורתו יאיר באורו, ויעזרהו לגמור את אשר החל, ולהוציא כלי למעשהו, ברשיון הצענזוריא כחוק. ואז אהיה גם אנכי מן המנוין לקחת את ספרו זה, במחיר אשר יושת עליו. ועל זה באתי על החתום יום ב' לסדר "והנה טוב מאד", אסרו חג הסכות, שנת חיים ושלוש רב (תרנ"ב) לפ"ק, פה וואלאזין. נאם חיים ברלין החופ"ק.

וזאת אשר השיב לי הגאון הנ"ל (רבי חיים ברלין) במכתבו אלי, מיום ה' בהעלותך תרנ"א, אחרי שלחי את קונטרסי זה, לבית אולפנותם הנ"ל:

בעזה"י ה' לסדר "ונועדו אליך", "עדתיך נאמנו" לפ"ק.

חפץ ה' יצלח, ביד גבר צולח. כבוד הרב החריף ובקי, הולך תמים ורב פעלים בתורה ויראת ה', מהור"ר יונה דוב נ"י בלומבערג, ברך ה' חילו ופועל ידיו ירצה סלה.

יום אתמול הערכתי מכתב לבני, ידידנו ה"ר מ' מ"י ברלין הי"ו, וכתבתי לו, כי הגיעני ספר קונטרסו על דבר מצות ישיבת ארץ ישראל, בלא מכתב, והיום הזה הגיעני גם מכתבו. על כן הנני שונה את דברי שנית, שעברתי על פני קונטרסו הנחמד הזה משער לשער, וכולו יפה אף נעים, ואין בו דופי, זולת אריכת לשונו ביותר מדי,^ג

ב בנו של הנצי"ב, ובאחרית ימיו רבה של ירושלים (העורך).

ג מראש יען תחלת תולדות ההתעוררות הזאת בי, לקחת את עצמי לעבודה רבה וכבדה כזו על איש כמוני, היתה אך ע"י הרוח הזור עם הניגוד המשונה השורר בלב כמה מאיתנו, נגד הרעיון הקדוש, ולעומת האנשים העוסקים בו (אשר לדאבון ליבנו ולמרות האמת והצדק, עוד גם היום לא חדר הרוח הזה לשלוט שלטת בקרב כמה לבבות, עדים המה הדיבורים הלא-טובים, שרי טעם כל דהו, וחסרי הגיון של תורה, היוצאים גם מפיות בעלי תורה אשר תשמענה אוזני יום יום) עד כי עם כל קטנותי ומך ערכי, קנאה גדולה קנאתי בקרבי פנימה, אל הרעיון הנשגב והנעלה על כל מרום ונשא הזה, והיא היא (הקנאה הזאת) שהולידה בתוך חדרי נפשי את פעולת ההתעוררות, לקחה עטי בידי ולהחל לחקוק עלי לוח, את אשר הרו והגו רעיוני, על פי מה שהוצאתי מספרותנו המקורית, הם דיברי חכמינו האלהיים זכרם לברכה, אשר כמובן לכל משכיל, מאשר ליבי היה סוער, ובכל מה שכתבתי מהנקל היה להכיר את הרגש החם בקירבי לרעיון זה, גם מטעם שלא ראיתי עוד שום ספר מן הספרים המדברים במעלת הישוב,

אבל בעיקר העניין, כל דבריו אמת, מתוקים וחמודים, המקום יהא בעזרו, להוציא לאורה, ושיהיו דבריו נשמעים, ואחריו כל אדם ימשוך, לקיים מצוה מפוארה זו. ועתה יהי נא מטובו להודיעני, על אשר שאלתי לבני שי, יען כי כבוד מרן אבא הגאון וצדיק שי, נשא רגליו ביום ב' דנא, לקרית חוצות, על משך איזה שבועות, ועוד לא ראו עיניו לא את מכתבו, ולא את קונטרסו. ולזאת, יודיעני, אם להניח בידי את הקונטרס והמכתב, עד שובו הביתה אי"ה, או להשיבו לידו ע"י הפאסט (=דואר) חזרה, ובפקודתו אעשה.

על דבר הערתו בתוספות פרק הזהב (מז,א) ד"ה גאולה, לחנם רמו כבודו שנוסחת התוס' נמצאה בפירושו רבנו חננאל הנדפס מחדש, והלא נוסחא זו, ערוכה וגלויה ברי"ף ורא"ש במקומו דוק ותשכח ד.

ושלום לו ולכל אשר לו, מאת ידידו המוקיר פעלו, ומכבודו בערכו הרמה, הנני אדם להבל דמה, המצפה לישועה.

חיים ברלין

זולת מאשר דלה דליתי בכוחי הדל, פנינים יקרים ואבני חפץ מבאר חפרוה חכמינו ז"ל, וכה נגשתי ברגשותי התמים לכתוב על הגליון, ובעוד לא עברו הרגשות האלה דרך איזה אמצעי מקרר לאט לאט, אולי באמת לבשה אותי רוח קנאות, על המרותם של אחינו להאמת, אשר על כן כפי שטבע הענין מחייב, יתכן שהארכתי בלשון במקום שאפשר לקצר (בעת מצוא אחרת, כשהרגש החם מתקרר מעט מסלודו, ומתעלם בתוך חדרי הנפש המשכלת הסובלת הכל...).

ואם אומנם היו לי למשקולת דברי הרב החכם הגדול מהר"ש באבער שליט"א מלובב (במבוא לתנחומא הקדום והשלם שהו"ל) וזה לשונו הזהב שם: והשתדלתי בכל כוחי לדלות פנינים ממעמקי החקירה והדרישה, למען יהיו הדברים צרופים ערוכים ושמורים לפני הקוראים המבינים, ולא חסתי על יגיעתי לקבוץ על יד כל חלקה טובה, אשר שערתי כי יהיה תועלת לפני המעיינים המחבבים והמוקירים דברי חכמינו ז"ל, ושמתי לי בזה דבריהם ז"ל לקו "א"ר יהודה ב"ר סימון, משל לאחד שהיה עושה עטרה, עבר אחד ראה אותה, אמר לו כל מה שאתה יכול לקבוע בה אבנים טובות ומרגליות קבע, שהיא עתידה להנתן בראשו של מלך" (תנחומא תשא ח) וכו' כנ"ל, לעניין מזה שהאריך מאד בהמבוא ההוא שלו מפני שהוא נתון בראש מדרשם ז"ל, וכן היה עמדי מתחלה כל מה שהיה בכוחי לפאר ולקשט את הענין, ולקבוע בזה הקונטרס קבעתי, מפני שהרי הוא נתון בראש המצוה המפוארה והחביבה מצות ישיבת ארץ ישראל, אך כאשר עוררני הגאון הזה שליט"א במכתבו זה וגם ממאוהבי פה יש שעוררוני על זה, ראיתי לתקן והתאמצתי לקצר את הלשון ככל אשר היה ביד יכלתי, לתפארת הענין ולתועלת הקוראים הנעימים, ומעתה טרה מעלי גם הבקורת הנעימה הלזאת, כי כבר תקנתי גם את החסרון הזה, ואין כאן עוד (כפי המדומה לי) "אריכת הלשון יותר מדי" ושלום על הקוראים.

ד הערה זו במענה ט' הערה סד, ויען כי לא לחידושים וההגהות היתה מגמתי בחבור קונטרס זה, ומטרודתי כי רבות הנד, ע"כ לא חתרתי לחפש בעיון בדבר שאינו מענינא, ולא עיינתי באלפס ורא"ש, כי אם רשמתי רק לאות מהנזכר ברבנו חננאל, אך עתה הוספתי שם גם המלות "וברי"ף ורא"ש" על פי הערת הגאון שליט"א, יעו"ש. וכן נתוספה כעת, תשובה נכבדה על דברי אחד מגאוני דורנו בענין זה, שהובאה ב"הערות נוספות" עמי רסג.

מכתב מכב' הרה"ג המפורסם וכו' מרנא רבי משה שפירא שליט"א, אב"ד דק"ק ריגה

בעזה"ת יום א' ער"ח טבת תרנ"ג פה רינא.

כבוד הרב החריף ובקי המפורסם לתהלה, איש חמודות רב פעלים, שלם ומשכיל
ביראת ה' כש"ת מהור"ר יונה דוב נ"י בלומבערג.

קונטרסו הנכבד אשר יכונה בשם "מצות ישיבת ארץ ישראל" בצירוף מכתבו
הגיעני, אם כי מרוב טרדותי העמוסים עלי דבר יום ביומו, לא הרשני לשום עין בקורת
על כל קונטרסו, אך מהמעט מזער אשר ראו עיני אדע, כי כלו אומר כבוד, ודבריו
הנעימים אמרי בינה ישרים ונכוחים, ומצאו חן בעיני, ולשמחת לבבי בראותי כי גם
בדור הזה, אשר קרן התורה ירדה פלאים, עוד נמצא איש רם המעלה, אשר עם כל
טרדותיו הרבות בהיותו העמוס במסחרו, יהגה בחשק נמרץ בתורת ה', ברב עיון
וחקירה, ומעלה בדעה ישרה, ויגע בדברי רבותינו ז"ל, ורשפי אהבת ציון בוערים
בקרבו, לזאת הנני להסכים על ידו, כי יד ההצלחה תנחהו להוציא לאור את ספרו
הנעלה ורב ערך, וצאתו לאור יהיה על פי חקי הקיסר יר"ה, ויהי נועם ה' עליו לכונן
מעשה ידיו, ובכל אשר יפנה יצליח, ובמהרה בימינו תחזינה עינינו בנחמת ציון
וירושלים, בנפשות כל בני ישראל, ונפש הכותב לכבוד התורה ולומדיה, מוקירו
ומכבדו כערכו הנעלה,

משה בן אאמו"ר הגאון אמיתי מוהרי"א זצל"ה החונה פה ריגא.

מכתב מכב' הרה"ג המפורסם הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, הרב הראשי לארץ ישראל ד*

ב"ה פעה"ק יפו ת"ו ג' תמוז תרס"ח

מחזה מרהיב לב ונפש הוא לראות נפש יקרה מלאה טללי אורות וברקי נוגה מסביב, נשמה זכה מלאה רגשי קודש, ורבת פעלים באהבת קדושת יקרת ארץ חמדת עולמים, אהבת עם ד', וצפיית ישועתו על חבל נחלתו המחוברת לה באוצר נחמד ושמן מגנזי תורה וכל חדרי חדריה. הנה זה הוא הגבר הוקם על, שהקים עולה של תשובת ישראל לארה"ק בזרע כח חילה של תורה, כאחד הגיבורים במלחמתה של תורה, ידידי וחביבי הרב הגדול בתורה מלא דעת וחכמה ורוח יראת ד' תסמכהו, כליל יופי, כביר כח ולב מו"ה יונה דוב בלומברג נ"י, אשר זה רבות בשנים אשר שם עיניו ולבו לחמם ולהאיר את לבבות עם קדוש באהבת קודש של חמדת ארץ ישראל לבנינה וישובה וכל חפץ כבודה ותחייתה. וכבר חבר והו"ל ספר יקר ערך, הלא הוא נודע לרבים בשם "מצות ישוב ארץ ישראל" אשר נכבדות מדובר בו בסברא ישרה ובבקיאות רב, להצדיק את דברי הרמב"ן במנותו את מצות ישיבת א"י למצוה קבועה לדורות ממנין תרי"ג. ועתה הוסיף ידו בחיבורים יקרים מאירים כספירים בהם אסף שלל רב מכל אפסי תוה"ק שבכתב ושבע"פ המתחיסים לכל עיני ישוב אה"ק, ולכל התעודדות ימין עליון בהחיות לב עמנו, והרמת רוח החיים באומתנו, להתכונן בגבורת קודש בתור גוי איתן בכל הקנינים הרוחניים והחמריים המעטרים את ישראל בתפארה והאזורים אותו בגבורה על חבל נחלתנו בארץ הצבי, ועטרם באמרי נועם ורעיונות יקרים. והנה מקרב לבבי אומר לידיד לבי זה ד' עמך גבור החיל, לך בכחך זה והושיע את ישראל. ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים השוכן בציון עדי עד, צור ישראל ומושיעו בעת צרה, שיזכך להוציא לאור עולם את כל אשר ברוח אתך ויאמץ לבבך וזרעך להיות מלאי כח להרבות ולקבץ עוד פעלים רבים למקצע גדול זה שבותורה. לעורר את רוח ד' על עמנו וארצנו הק' ממקור תורת חיים, למען יחל הרוח ללכת את ושתי מילים לא ברורות, עד אשר רוח ממרום עלינו יערה לראות בטוב ד' ותשועתו השלמה בארץ חיים, לאור עולם על מקראיה, ועל כל אפסי ארץ. הנני חותם בברכה כנה"י ונפש מוקיר ערכך וחובב מפעליך בכל לב.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

*ד מכתב זה נכתב ע"י הרב קוק לקראת צאת ספרו הגדול של המחבר "תורה מציון – ישראל וארץ ישראל" (ספר העוסק באופן שיטתי במדרשי חז"ל בענין ארץ ישראל, אך נותר בכתב יד). תודתנו ל"בית הרב" על המצאת המכתב לידינו (העורך).

